

Icsura gondolva

Thinking about Icsu

Tibori Timea CSc

Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet

timateibori@gmail.com

Initially submitted March 1, 2023; accepted for publication March 30, 2023

Abstract

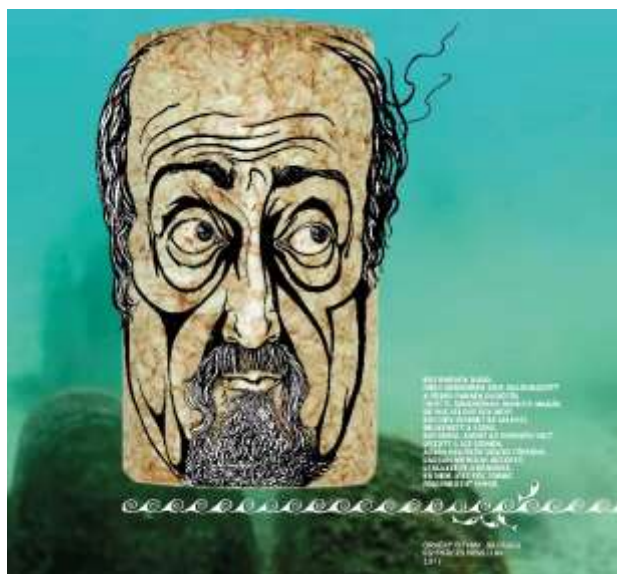
István Icsu Molnár is one of the most significant characters of the contemporary Hungarian art of graphics since the early 1980s. This study is a written version of an oral presentation about some of his selected works

Kulcsszavak: életrajz, grafika, szimbólumok, humor

Keywords: biography, graphics, symbols, humour

*„Ami jó, az könnyed,
az isteni kecses lábakon lebben.”
Nietzsche: A Wagner ügy/*

A grafikáiról, rézkarcairól, ex libriseiről ismert és elismert Molnár Icsu Istvánról (Salgótarján, 1949.09.04.) néhány tényadat: 32 egyéni, 142 csoportos kiállítás, 11 hazai és nemzetközi díj birtokosa, 70 könyv, könyvborító megalkotója, létrehozója, illusztrátora, és még hosszan sorolható szerteágazó művészeti tevékenysége, érdeklődése, kísérletező kedve, hajlama. Mestertanárai: Iványi Ödön és Czinke Ferenc. A Fialat Képzőművészek Stúdiójában kezdte pályáját. Finom vonalvezetés, érzékenység, gyakorta szarkasztikus látásmód jellemzi a különböző műfajokban létrehozott alkotásait.

1. kép Icsu portréja /Illusztráció Örkény István: Jelenség c. egyperces novellájához

Ha felidézzük egyik önarcképét (ld. 2. dia: Illusztráció Örkény István Jelenség (1977) című egyperces novellájához, Bp. 2022.), felismerjük azokat a jeleket, amelyek a kezdetektől kísérik alkotói munkásságát. A portrét közelebbről szemlélve látjuk, hogy Örkény és Icsu egymásra talált: a Grafikus tekintete egyben az Író tekintete is. Figyelme, érdeklődése éppúgy jelen van, mint a finom mosoly szája szegletében, melyben biztatást és megbecsülést sejtünk.

Az üzenet pedig időtlen tanulsággal bír: „Egy parafa dugó, amely semmiben sem különbözött a többi parafa dugótól. (Hirt G. Sándornak mondta magát, de mit jelent egy név? Egy név semmit sem jelent.) Egy ideig, amint az várható volt, úszott a víz színén, aztán különös dolog történt. Lassan merülni kezdett. Lesüllyedt a fenekére, és nem jött föl többé. Magyarázat nincs.”

Ez az önarckép lehetővé teszi, hogy Icsu képeiről néhány általános észrevételt tegyek.

A legfontosabbak közül a **szimbólumok** használatát, jelentésváltozatait emelném ki, különösen a hal, a víz, a kő, a kagylók szerepét. De felismerhető az a fogalmi megalapozottság és struktúrateremtő készség, amellyel Icsu a szimbólumokról, mint viszonyítási pontról gondolkodik, azaz a dolgok hierarchikus rendjében értelmezhetőek helyesen a különféle szimbólumok, vagy azok együttese, melyek analógiás kapcsolatot teremtenek két dolog között – pl a szív és a Nap között, amelyre számos utalást találunk a műveket nézve.

A *hal* esetében felismerhető a zsidó-keresztény kultúrával való kapcsolata, legszorosabban a Purimhoz kötődik, de találkozunk a halakkal az alvilág szimbólumaként, vagy a férfi termékenységet, máskor a női principiumot (óvás, védelem, a jóllét, az egészség, boldogság szinonimájaként) testesíti meg.

Foglalkoztatja Icsut, merre nézzen a hal, amelynek messzire nyúló kultúrtörténeti értelmezései ismertek, de mindig új dilemmát vetnek fel az alkotó számára. A Kelet felé mutató mellett Icsu ábrázolásaiban megjelenik a jobb és a baloldal értelmezésének elfogadása és beemelése, attól függően, hogy esetében épp mire összpontosít mondanivalóját illetően. Ami azonban megfigyelhető, hogy bármilyen betű, írás szerepel nála, az konzekvensen a halak belsejében található.

A halakkal szerves összefüggésben megjelenik a víz, a tenger ábrázolása. A négy elem (föld, tűz, levegő, víz) közül a víz alapvetően a tisztaságot, az egyensúlyt szimbolizálja, amelynek elvesztése bizonytalansággal tölti el a befogadót. Ez a feszültség megéri a nézőt, lenyomatát tovább hordozza magában.

Ha csak a klasszikus magyar költőkre gondolunk, a vízzel összefüggésben számos szimbolikust megközelítést használnak, pl. Arany János: Eldorádó, József Attila: A Dunánál, Pilinszky János: Tűz és víz, Kányádi Sándor: A tenger c. verse jó példa lehet ennek az állításnak az igazolására. Ezekre rendről-rendre rábukkanunk Icsunál - sokféle értelmezésben.

Megjegyzem, a négy elemről SNK és Izsák Éva kitűnő páros esszéket írt, forrásként ezeket ajánlanám továbbgondolásra.

A kő és a tengeri képződmények használata abból az alapértelmezésből fakad, hogy a nőiség ezer arcát mutassa meg számunkra. Icsu bevon ebbe a felfedezésbe bennünket: pl. az ötkarú csillagok, kagylók, kavicsok bonyolult világának érzékletes ábrázolásával.

Alkotásait nézve érdemes **a közelítések és visszatérések** fogalmáról gondolkodnunk, mivel ezek fellelhetők témaválasztásaiban, melyek nem azonosak a hazai képzőművészetben tetten érhető reduktív eljárásokkal (értsd: ezek az államilag támogatott művészettel szemben jelentek meg), és ilyen értelemben a 'közelítés' a szabadságot, a szellemi függetlenséget jelent(het)te/jelentheti.

Különleges szerepe van az **iróniának és öniróniának**, amely együtt jár Icsu esetében is a **szabadságvágygal**.

Ezzel a szubjektív bevezetővel közelebb kerülhetünk a választott mű, a **Tér- Kép** c. alkotáshoz, melynek számos előzménye közül csak néhány kiemelésére van lehetőségünk.

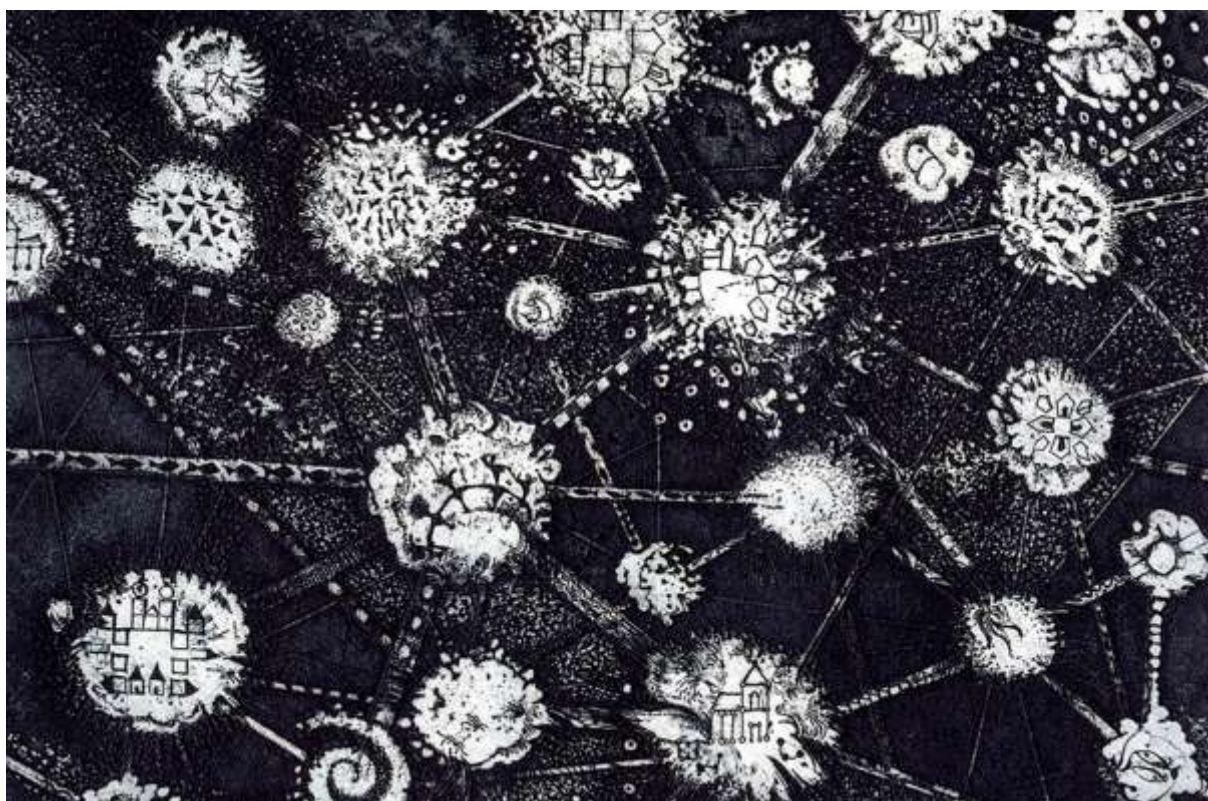

2. kép Molnár Icsu István *Zsombékok*. Rézkarc, foltmaratás (C3 C5), 24,5 × 19,5 cm, 2006

A magyar nyelv értelmező szótára szerint az elnevezés a sűrű csomókban növény lápi növényt, fűféléket jelöl, a magassásos növénytakaságok egyik alfaja. Mo-on különösen a Dráva völgyében gyakori. Arany János is előszeretettel használja pl. a Toldi c. elbeszélő költeményében. Ez a címadás tehát felidéri a rejtélyességet és szívósságot éppúgy, mint a ritka előfordulást, a különlegességet. Nézzük a képet!

Egyértelmű a struktúra teremtés igénye, a töredezett társadalom rajza sejlik fel a képen. A társadalmi, emberi kapcsolatok mellett a velünk élő madarak, halak, rovarok, tengeri kagylók stb. kisebb-nagyobb csoportja viszi a tekintetünk a szentélyek, kultikus helyek felé, amelyek a

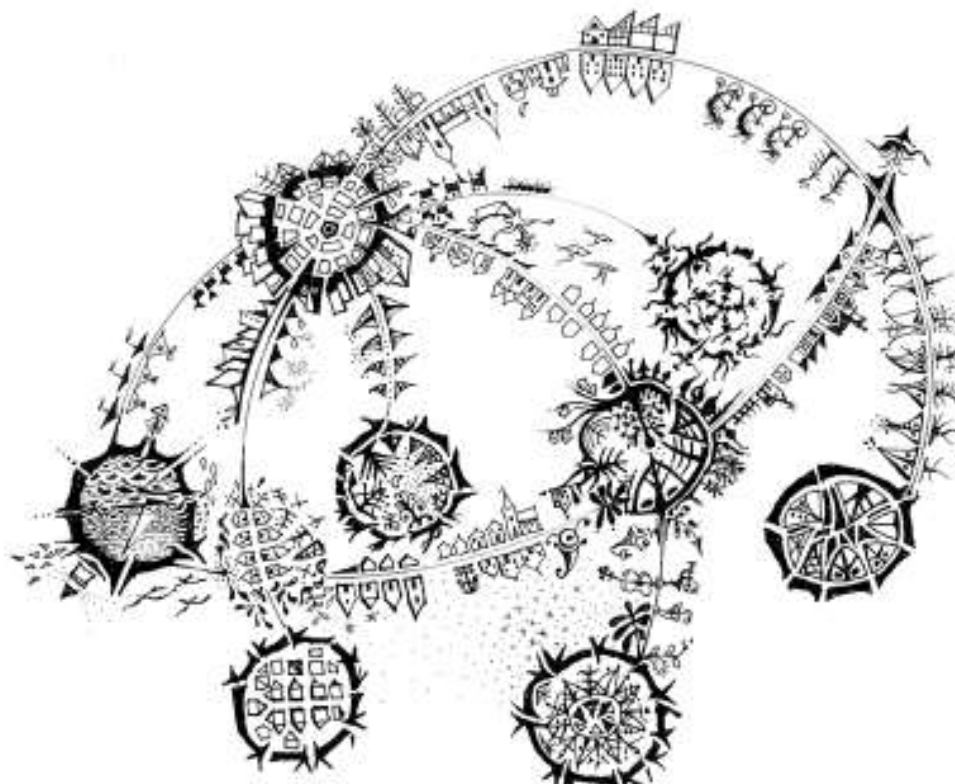
hit, az értékek és az egyén védelmében állnak. Az élő világban magányos személyek és kiscsoportok váltogatják egymást, de kötődésük csekély. Magányos bolygók, csillagképek fokozzák tovább azt az érzésünket, hogy mindez a tagolt társadalmunkról szól, ahol elvéve adódnak tartós kapcsolatok, a megszakítottság a jellemző. De lehetnek egyoldalúak és le- vagy kiszakadók (ld. a kép tetején). A formák alapja kör, vagy gömb-féle, de a szélek elmosódtak, eltávolítják a tekintetünket. Gondolkodásra készítetnek.

3. kép Zsombékok2 (2006)

Ebben a képkivágásban érdemes az alsó harmadra koncentrálni, ahol keresztben 3 gömb alakzat egybekapcsolódik, alárendelve újabb, kisebb hármast egységeket, melyek mérete balról jobbra csökken.

A hazai és a francia redisztribúciós vizsgálatok (Kolosi, Bourdieu) hasonló, 3x3 osztatú politikai, kulturális és gazdasági társadalmat vizionál, melynek életképessége a demokrácia és a polgárosodás fejlettségétől függ. Esetünkben a bizonytalanság, a megoldatlanság számos mozzanatban felismerhető. Ha követjük alulról felfelé, harmadról harmadra a mozaikos, egymástól inkább távolodó, semmint közeledő alakzatokat, egyre nyugtalanabbá válunk, keressük azokat a pontokat, ahol tekintetünk megpihenhet. Kevés ilyen találunk, talán a halak, a madarak lehetnek ilyenek, de ők is inkább kirepülnek a képből, végső soron a társadalomból.

4. kép Molnár Icsu István: *Panorámafelvétel*, tus, 22 × 26 cm, 2020

Az ábrázolásban akarva-akaratlanul felidéződik a Covid-vírus, a tüskéken túl a bezártság, a megszakítottság, az elszakított kapcsolatok, sőt, a kapcsolaton kívüliség, a teljes magány, a nyomás, mely az egyénre és társadalmára béklyóként nehezedik. Összeszorít élőt és élettelen, embert és környezetét, egymásra tolja vagy eltávolítja az összetartozó részeket.

De a halak itt is balról jobbra úsznak, viszont a feje tetejére állított világban csak elvétele jelenik meg az ember. Káosz és szomorúság mindenfelé.

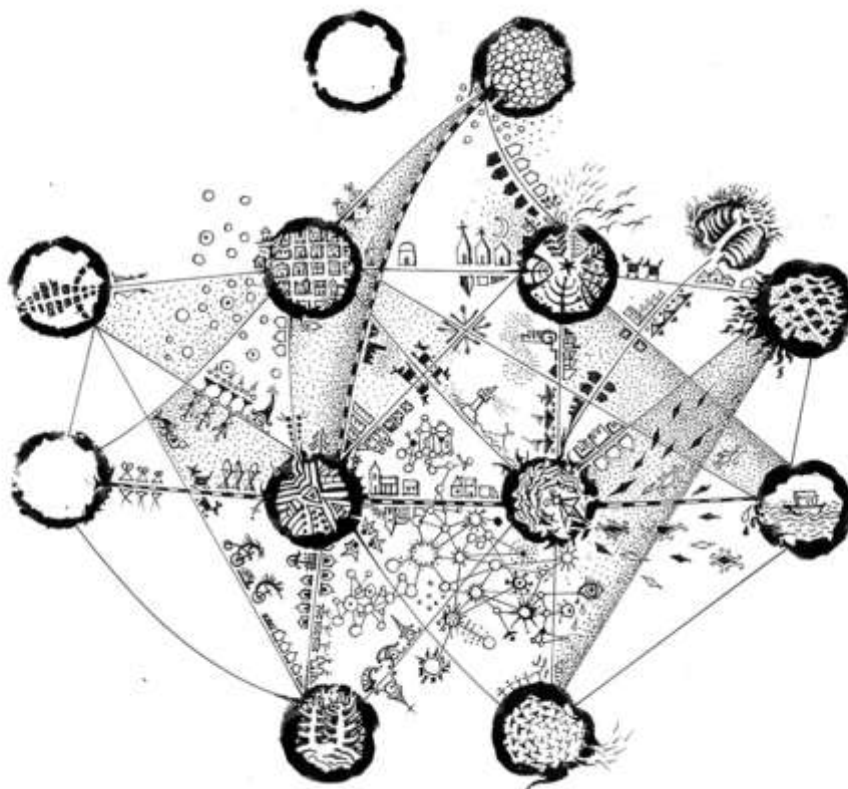
A kép jobb alsó sarkában egy emberpárt láthatunk. A trombita – feltételezzük – a megújuló életet jelzi, de a szorongás velünk marad. Erre utalnak az elröpülő madarak, a kép bal oldalán a víz, a halak eltartó, kifröccsenő, vagy kizúduló volta.

Ez a három dia (6-8.) elvezet a Tér – Kép sorozathoz, melyek 2020-2022 között készültek, azonos címmel, más és más technikával, sőt színezéssel. Ezekre a képekre a szorosabb kötések, a hálózatosodás jellemző, a gömbök korábbi tüskéi csak itt-ott lelhetők föl, inkább befelé fordulnak. Fájnak. Sajátosan tömörülnek az élőlények, a települések, és ez a rejtett nyugtalanság a kép jobb és baloldalán egyaránt fellelhető.

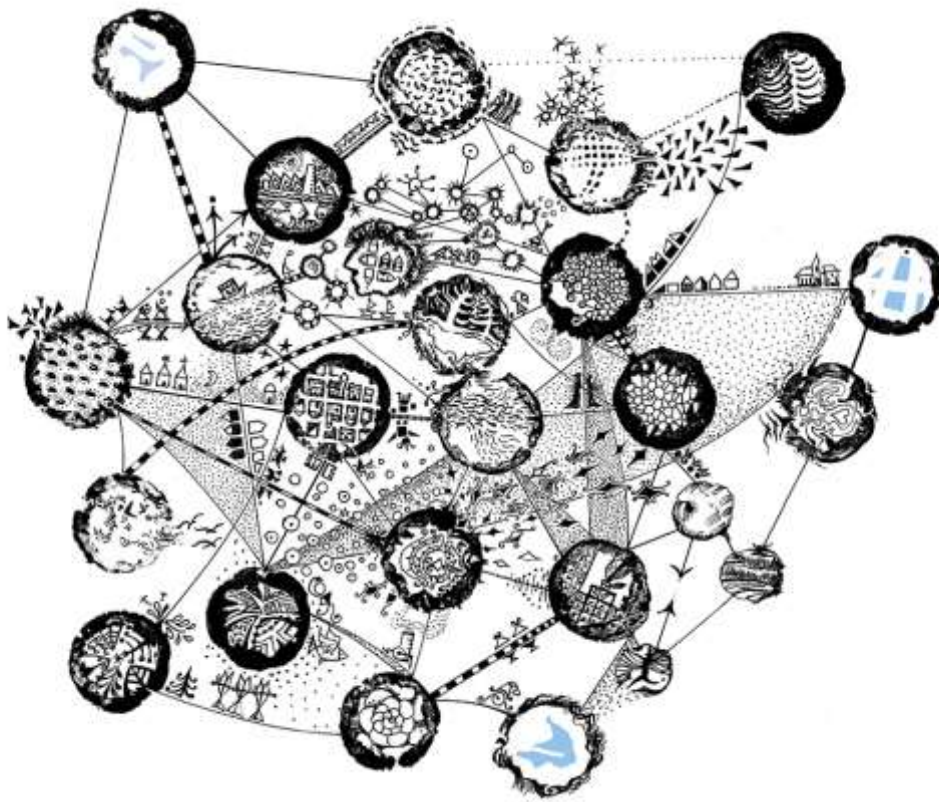
Valamennyi, Icsura jellemző szimbólum megtalálható ezeken a képeken. A fekete-fehér színek mellett először a fekete-fehér-kék, majd a fekete-fehér-kék és zöld sejtetik a változást, az átjárásokat, áttünéseket, azonban mindezt egy rendszeren belül érzékelhetjük.

A társadalmi mobilitás horizontális és vertikális lehetőségeit éppúgy felismerni vélem, mint az egyén és csoportja be- és kiilleszkedését, hely- és útkeresését. Megjelennek családok, mikroközösségek, és a struktúra egyre stabilabbá, áttekinthetővé válik.

A kultúra egyetemes attribútumai, a férfi és női princípiumok pedig jelzik az emberi lét értelmét, kiterjedését, hiszen védőhálóként/vitorlaként borulnak ránk, egyben fogódzót kínálnak. Vagy inkább átölelnek, védelmet nyújtanak? Mindez együtt érvényes számomra.

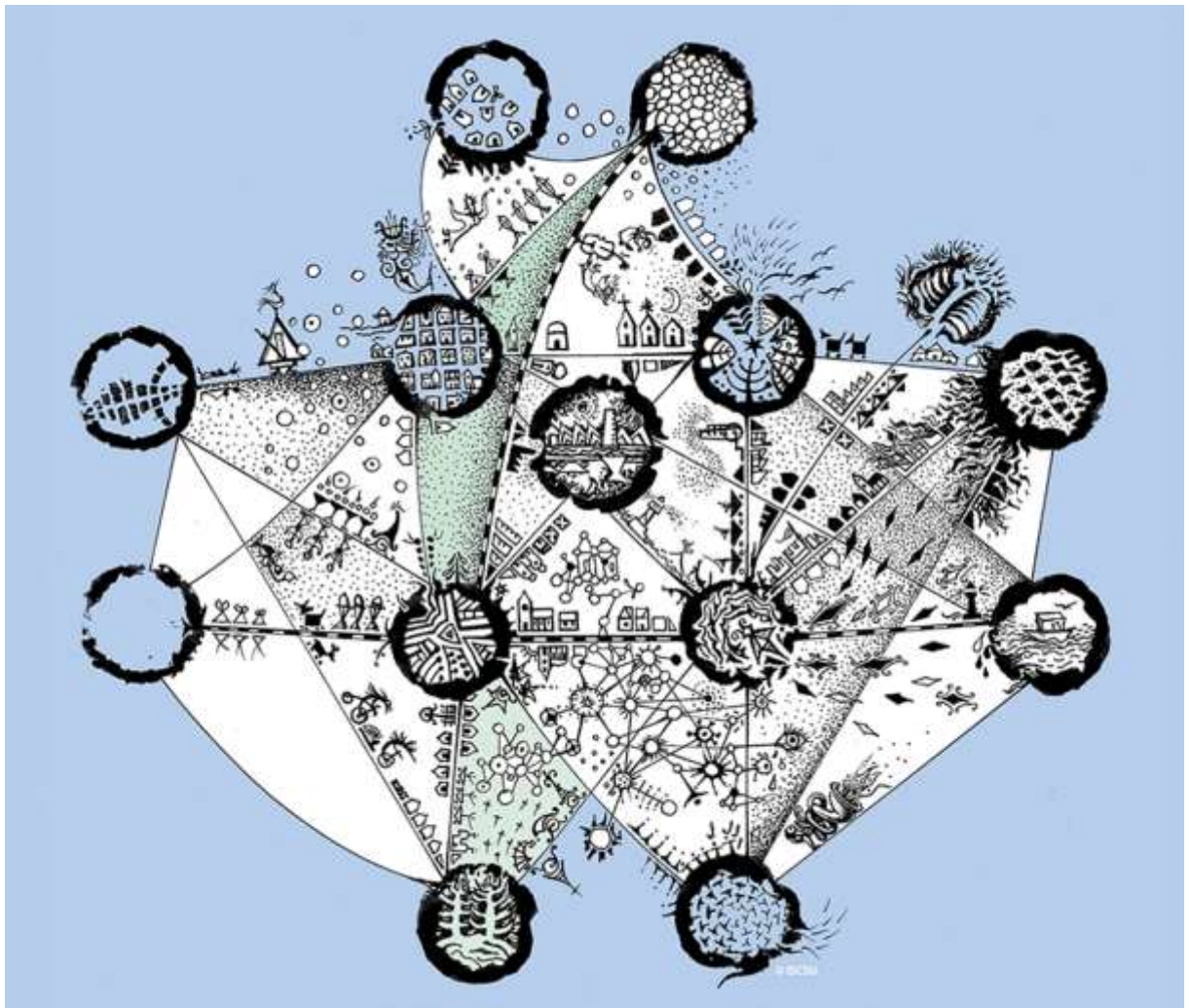

5. kép Tér-Kép (fekete – fehér) 2021

6. dia Tér – Kép (fekete- fehér-kék) 2022

...és végül

7. dia Tér – Kép (fekete- fehér- kék-zöld)

... kirajzolódik a kultúra – közösség – társadalom képe, mintha egy nagytotálban szemlélnénk. Itt már sokkal inkább az összetartozás dominál, az építkezés a rombolás helyett, az összefogás a széthúzás ellenében. Megtalálhatók azok az elemek, szimbólumok, melyek rám is jellemzőek (a zene fontossága, a tudás, a megismerés, a lét és nemlét, az idő filozófiája, az egyén és közössége harcai és alkalmazkodási kísérletei stb.), és hosszan sorolhatnám mindazt, ami számomra kedves és kitüntetett értékkel bír.

A 2020-as kép elforgatással is mindig két pillérre támaszkodik, szervesen épül rendszerré. A gömbök – egy kivételével, baloldalon – telítettek. A vitorla/védőhálón belül szoros a kapcsolat a szereplők, az épületek, templomok között, viszont a halak és a madarak átúsznak, átrepülnek a záróvonalakon.

A képet és a következő dián látható könyvet és borítót ajándékba kaptam Icsutól, ha feltekintek a szobám falára, a számítógémem fölött a Tér-Kép orientál, de számos fontos alkotás birtokosa vagyok Icsu nagylelkűsége folytán.

8. dia könyvborító

Végszó helyett

„Naggyá egy eseményt két dolog találkozása tehet: a tettet véghezvivők lelki nagyságának találkozása az eseményt átélők lelki nagyságával [...] Amikor cselekszünk, amikor bármilyen apró vagy nagyobb szabású tettet viszünk véghez, mindig a tett és fogékonyság efféle megfeleléseire számítunk, és arra törekszünk: aki ad valamit, annak legyen gondja arra, hogy akadjon a kapottak szellemét tiszteletben tartó befogadás.”¹

Elhangzott: Képnézegetők, 2022.október 24.

¹ Nietzsche, Friedrich: Wagner Bayreuthban- In:Korszerűtlen elmékedések (2004). Bp. Atlantisz. 169.